

XXIII JORNADES DE LA SAC: SIMEÓN DE GUINDA Y APEZTEGUI, EL COPRÍNCIP DESCONEGUT

La repressió del tabac des del Comú de Sant Julià de Lòria al segle XVIII

Teresa Rodrigo i Monsonís

Cap de redacció documental del Comú de Sant Julià de Lòria.
comunicacio.teresa@comusantjulia.ad



Resum

La repressió del tabac des del Comú de Sant Julià de Lòria al segle XVIII

La lectura de les actes del Comú a partir del 1731 ens deixa veure el conflicte important que va sorgir al voltant del negoci del tabac. Els llibres d'actes conservats a l'Arxiu del Comú de Sant Julià de Lòria són testimoni de les relacions de força que es van establir entre els cultivadors i contrabandistes i les autoritats que estaven sota la pressió del Copríncep Episcopal.

Resumen

La represión del tabaco desde el Comú de Sant Julià de Lòria en el siglo XVIII

La lectura de las actas del Comú a partir del 1731 nos permite ver el importante conflicto que surgió entorno al negocio del tabaco. Los libros de actas conservados en el Archivo del Comú de Sant Julià de Lòria son testimonio de las relaciones de fuerza que se establecieron entre los cultivadores y contrabandistas y las autoridades que se encontraban bajo la presión del Copríncipe Episcopal.

Résumé

La suppression du tabac dans la commune de Sant Julià de Lòria au XVIII^e siècle

La lecture des actes des Communes de 1731 nous permet de constater l'important conflit qui surgit autour du commerce du tabac. Les registres d'actes conservés dans les Archives de la Commune de Sant Julià de Lòria témoignent des relations de pouvoir qui s'établissaient entre les cultivateurs et les contrebandiers et les autorités sous la pression du coprincede épiscopal.

Abstract

The suppression of tobacco from the Commune of Sant Julià de Lòria in the 18th century

The acts of the Commune from 1731 let us see the important conflict that arose around the tobacco commerce. The act books preserved in the Archive of the Commune of Sant Julià de Lòria bear witness to the power relations that were established between the cultivators and smugglers and the authorities who were under pressure from the Episcopal Coprincede.

1.- El context històric



El 1634 el Govern de Castella va instaurar el monopoli de la venda de tabac. Aquest producte esdevingué un dels tres ingressos més importants de la monarquia espanyola amb les rendes provincials i els metalls americans. Va suposar un vint per cent dels ingressos de l'Estat espanyol durant bona part del segle XVIII.

Andorra, entre dues fronteres, es beneficiava del flux comercial de França cap a Espanya. El país gaudia d'exempcions d'impostos per l'exportació de bestiar cap a Espanya. Situacions com ara la Guerra de Successió creava més demanda de bestiar a Catalunya. Tot plegat va afavorir el contraban d'animals, sobretot de mules, que tot sovint provenien de França però es feien passar per andorranes per beneficiar dels privilegis tributaris.

Era Senescal per los Camies rany Andorres y Andorresy consero del
 Cot de la terra de qui el dia de l' Andorra dit dia Andorra y que
 cam bany by honoracions tan quity de pacacion fins a la rilla de
 l' Andorra dit dia Andorra la Vall que ninguna persona puguera fer casa de
 si cap ni de by casa que son fins y quity de qüer no demanar Andorra a la Vall
 que ytes son pany de Andorra y Comunal los monastres ho manar per
 la per parte en pena del Cot de la terra dit dia Andorra la Vall que ningun
 una persona puguera emman Andorra forada a lo uall que diry Andorra
 de Andorra se de monastres y Andorra y que ytes tingueren de Andorra que
 conseros a foros quantos y que ytes conseros de lo Bisbe y de Andorra y
 y quity de Andorra lo Comte del Bisbe fins a Andorra Andorra en Andorra
 del Andorra

Amb el monopoli i la recaptació d'impostos posats en marxa pel Govern castellà, la situació es va reproduir amb el tabac i va posar en marxa un mercat de contraban que res va poder aturar. Sense entrar en la qüestió del contraban de bestiar a fons, podem dir que era important per als ramaders andorrans continuar gaudint de l'exempció de les taxes. Des de la banda de Catalunya s'amenaçava amb la suspensió dels privilegis duaners si el negoci del tabac continuava. Els Comuns, pressionats per un Consell General format majoritàriament per ramaders, a la seva vegada pressionada pel Copríncep Episcopal i en alguna ocasió per la banda francesa també, es van trobar al capdavant de la tasca ben feixuga de controlar els veïns de la parròquia que plantaven tabac. És a dir, pràcticament tot el poble.

La lectura de les actes del Comú a partir del 1731 ens deixa veure el conflicte important que va sorgir al voltant del negoci del tabac. Els llibres d'actes conservats a l'Arxiu del Comú de Sant Julià de Lòria són testimoni de les relacions de força que es van establir entre els cultivadors i contrabandistes i les autoritats que estaven sota la pressió del Copríncep Episcopal. El Comú de Sant Julià de Lòria, com la resta de Comuns, havia de fer complir les normes dictades pel Consell de la Vall (Consell General), cosa que va resultar molt difícil i la majoria de les vegades, infructuosa.

Com veurem en els textos recollits de les actes del Comú que hem dispostat per ordre cronològic, si bé la corporació emetia els arrestos i manaments corresponents, l'eficàcia de la lluita contra el tabac era molt minsa. En ocasions fins i tot de forma més o menys voluntària com va succeir el



1733, en que ningú es va presentar a la sessió de Comú convocada per tractar el tema del tabac.

El Comú de Sant Julià de Lòria també va haver d'afrontar responsabilitats derivades de la guerra del tabac. El 1733 el Comú de la parròquia va servir de presó als revoltats contra el Bisbe com veurem tot seguit. Com recull David Mas (1986), l'any 1733 davant la impotència de les autoritats andorranes per acabar amb el cultiu i contraban de tabac, el Bisbe d'Urgell, Simeó de Guinda i Apeztegui, va pujar a Andorra i es va posar personalment al capdavant de l'acció. Va manar als Batlles que apleguessin gent armada per acabar amb les plantes de tabac al país. Però aquests es van trobar amb l'oposició de 200 homes i es van veure vençuts. Mentre un grup d'un centenar d'homes bloquejava l'accés a Ordino, on es trobava el Bisbe, una representació d'aquests revoltats es va presentar per la força davant d'ell per exposar-li que no deixarien de plantar tabac. El Bisbe es retirà en aquella ocasió. Dos anys més tard però, el Bisbe va tornar a donar l'ordre al Consell General i als Batlles d'exterminar el tabac i de capturar els opositors. En aquesta ocasió també es va intentar fer front a aquesta acció però aquest cop, coneixent la identitat dels caps de la revolta, les autoritats van ser més ràpides i els van capturar. Van ser empresonats a Sant Julià de Lòria i jutjats a La Seu d'Urgell pel propi Bisbe.

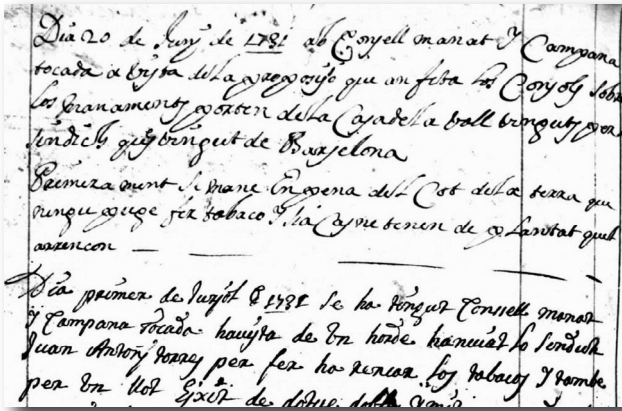
Aquest episodi com veurem tot seguit, no va servir per aturar el cultiu i el comerç del tabac.



2.- Cronologia de la “guerra del tabac” a través de les actes del Comú

El 20 de juny de 1731 Els Cònsols reben de Casa de la Vall una ordre del Síndic que acaba d'arribar de Barcelona. En ella s'ordena que ningú pugui fer tabac i que qui en tingui l'arrenqui, amb pena del Cot de la Terra per a quin contravingui l'ordre.

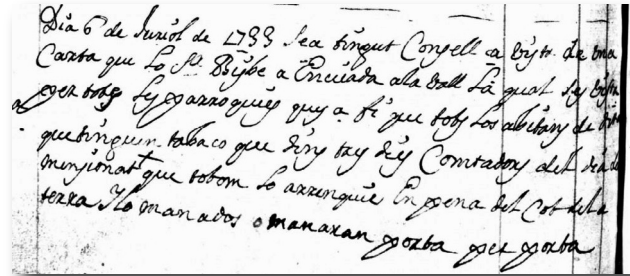
Pocs dies després, el dia 1 de juliol, el Síndic fa arribar una nova ordre insistint en què s'arrenqui el tabac.



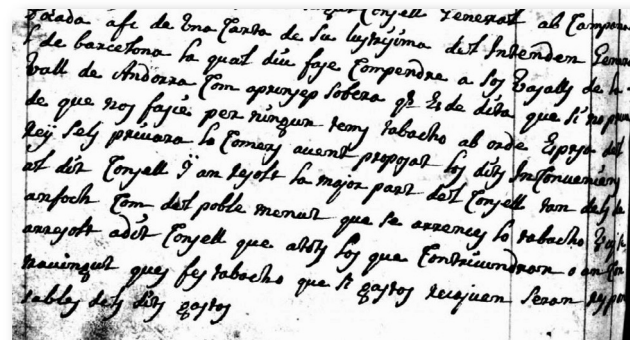
Es mana, amb pena del Cot de la Terra, que ningú pugui fer tabac. En cas que algú en tingui plantat, que l'arrenqui.
20 de juny de 1731.

El 6 de juliol de 1733, després de rebre una carta del Bisbe, s'ordena a tots els habitants de la parròquia que tinguin tabac plantat que l'arrenquin en un termini de 3 dies.

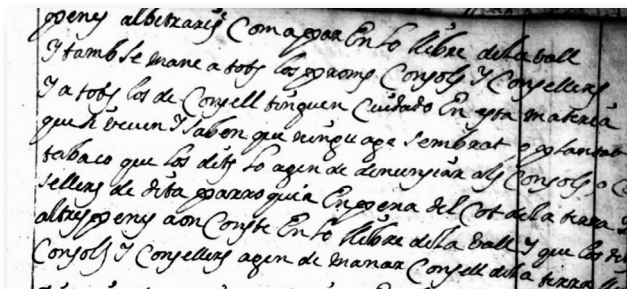
El 24 d'agost de 1733 se celebra un Consell per tal de tractar un manament enviat per l'intendent de Perpinyà per tal que tothom arrenqui el tabac. L'opinió que el poble de Sant Julià de Lòria tenia d'aquests manaments va quedar clara en no presentar-se ningú al Consell de Comú. L'acta recull que el poble vol recórrer contra els manaments.



El 2 de novembre de 1734 el Comú informa d'un correu de l'intendent general de Barcelona en tant que “príncep sobirà” de les Valls d'Andorra mana als seus “vassalls” que no es faci tabac. Això provindria d'una ordre expressa del Rei que amenaça amb privar els andorrans dels privilegis per comerciar amb Catalunya. En aquesta ocasió el Consell de Comú decideix que tant els d'“anfoç” és a dir, els de casa rica, com el “poble menut” arrenquin el tabac i que aquells que continuïn fent tabac paguin les despeses que recaiguin.



En la sessió de Comú del dia 17 de maig de 1736, es mana que ningú sembri tabac i que aquells que el tinguin sembrat l'arrenquin. Es mana també als prohoms, Cònsols i Consellers que vagin amb compte amb aquesta qüestió. Si veuen o saben que algú hagi sembrat o plantat tabac que ho denunciïn.



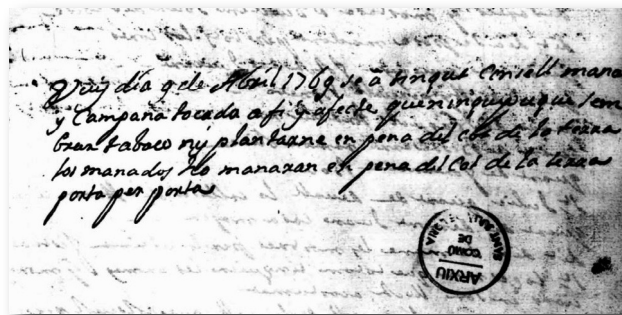
El dia 2 de setembre de 1744, el Consell de la Vall mana a tots els del consell que als quarts i a tota la parròquia vigilin que els que hagin plantat tabac no el venguin a cap foraster i que ningú de la parròquia en transporti. Aquell mateix dia es prohibeix també als habitants de la parròquia que deixin anar els porcs sense vigilància als carrers.

13 d'agost de 1762, el Consell General ordena que els que tinguin tabac plantat l'arrenquin fins el dia de Sant Bartomeu. És a dir fins a finals d'agost.

21 de maig de 1763, el Consell de la Vall arresta que no es pugui plantar més de 50 plantes de tabac per casa, amb pena del Cot de la Terra.

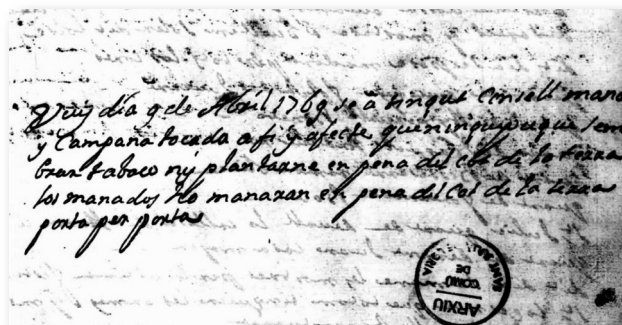
1 de juny de 1765 el Consell de la Vall prohibeix qualsevol negoci amb el tabac, així com fer parada als hostals i a jugar a cartes o altres jocs a cap lloc públic en dies de treball.

25 de maig de 1765 El Consell de la Vall arresta que cap persona pugui plantar o trasplantar tabac ni transportar-lo fora de la Vall amb pena del Cot de la Terra.



17 d'abril de 1768 Es mana porta per porta perquè ningú sembri ni planti tabac.

13 de maig de 1769 Es mana a tothom que tingui tabac que l'arrenqui.



3 de juny de 1775 S'ordena als que hagin sembrat i plantat tabac que el llencin.

22 de maig de 1782 La Vall ordena que tothom pugui fer tabac fins a 40 plantes, però que no es pugui vendre a cap estranger en pena del Cot de la Terra i cap natural de la parròquia podrà portar tabac fora d'Andorra amb pena de desterro.

10
 y que non puguem vendre a ningun estranger
 en pena del cot de la terra y si hiques ningun
 natural de esta parroquia lo poves, lo tabaco fova
 de andorra en pena de destierro
 dit dia fosta lo present Consell de allegia qua
 tra personas per feu costar al consell present per
 traure pinyons a aquells que faven la y ne
 cost que son franc Jusepe y miguel talis
 los dos consells y fova dita y deuen manar
 tot quora an de dar present per fecho cost
 al dit consell per traure pinyons -

29 de maig de 1784 La Vall ordena pena de Cot de la Terra de Casa de la Vall i de Casa Comuna per a qui faci tabac i pena de desterro i altres penes arbitràries pel demés. Com es veu, les prohibicions van variant i passen de la totalitat de les activitats relacionades amb el tabac a autoritzar plantar determinades quantitats.

9
 D a destierro la exaltacion de el que fave tabaco pena
 del cot de la terra tant com los que son de la Casa de la
 vall com los de la Casa Comuna y los de los en pena de
 destierro y otros penas arbitrarias

L'any 1790 les autoritats espanyoles es rendeixen a l'evidència i autoritzen el cultiu de tabac a Andorra per a ús intern. Comença aleshores la persecució únicament del contraban. El cultiu es va intensificar de forma notòria. Durant el segle XIX existeix un augment poblacional important però el cultiu intensiu de tabac obliga Andorra a importar els aliments. Sant Julià de Lòria, en ser la parròquia més prospera a Espanya i la més ben connectada amb l'exterior, es va beneficiar d'un increment notable de l'activitat comercial.

Bibliografia

MAS CANALIS, D. (1986) *Butlletí Comitè Andorrà de Ciències Històriques* Número 1, Andorra.
 DE LA PARTE I. & MONCUSÍ A. (2021) *Cal Rafeló, l'antiga fàbrica Reig*, Fundació Julià Reig, Andorra.